

Studenten archeologie vinden eeuwenoud klooster in Ter Apel: 'Bij iedere scherf is het weer spannend'

REPORTAGE In de achtertuin van Klooster Ter Apel zoeken studenten archeologie al de hele maand mei naar overblijfselen van een dertiende-eeuws klooster. De ontdekkingen werpen een ander licht op het christelijke geloof in die tijd. Hoe bijzonder zijn hun vondsten?

Sanne Gerrits

maandag 9 juni 2025, 10:46 aangepast 10 juni 2025, 10:48

Stijn Arnoldussen geeft uitleg aan de archeologiestudenten over het gevonden graf.

beeld: Stijn Arnoldussen

‘Heel Noord-Nederland ligt in principe vol met dertiende-eeuwse baksteengotiek’, legt Stijn Arnoldussen, universitair hoofddocent late prehistorie, uit. Hij begeleidt een groep van ongeveer dertig studenten van de Rijksuniversiteit Groningen. Ze graven tot en met 6 juni in het kader van hun opleiding naar historische resten van het klooster in Groningen.

Arnoldussen: ‘Vanaf de dertiende eeuw vond er een soort explosie aan kloosterstichtingen in het gebied plaats. En als je rond een klooster gaat graven, is het niet bijzonder dat je iets vindt.’ De studenten haalden kratten vol bouwmateriaal, potscherven en botten uit de grond. ‘Het is meer het samenvallen van historische bronnen en de archeologie, die het hier in Ter Apel zo leuk maken.’

Er zijn namelijk geruchten, aanwijzingen in oude oorkonden, dat er voor het huidige 15e eeuwse kloostergebouw een norbertijnenklooster heeft gestaan met de naam Domus Verae Lucis - huis van het ware licht, vertelt Arnoldussen. Het huidige kloostergebouw, nu eigendom van de Protestantse Kerk, is gestart in 1465 als kruisherenklooster met de naam Domus Novae Lucis - huis van het nieuwe licht.

‘Af en toe vinden we indirecte aanwijzingen, zoals scherven en een loden schrijfstift van voor 1465. Gisteren vonden we nog een fragment baksteen, een stuk van een gotisch raam. Heel anders dan de andere stenen die we hier tot nu toe vonden. Dus ik denk dat die baksteen die we gisteren op de zeef hadden, een restje is van het Domus Verae Lucis dat hier eerder heeft gestaan. Ja, ik ga die geruchten langzaamaan geloven.’

De archeologische vindplaats op het terrein van Klooster Ter Apel herbergt nog veel ongeziene schatten. Studenten van de Rijksuniversiteit Groningen deden onderzoek. - beeld: Stijn Arnoldussen

In de eerste week vonden de studenten ook al een scherf van een vetvangerschaal, die dateert van rond 1300-1350. ‘Bij iedere scherf is het weer spannend, is hij uit de periode van de Kruisheren of van daarvoor?’

Bijzondere ontdekking over geloof

Net voor Hemelvaart deden de studenten nog een bijzondere ontdekking, die een ander licht werpt op de beleving van het christelijke geloof in die tijd. Eerstejaarsstudent Noor van den Berg (20) stond twee, drie meter diep in een kuil, op zoek naar de fundering van een oude aanbouw, toen ze stuitte op het eeuwenoude skelet van een kalfje. ‘Ontzettend gaaf! We zijn er met zijn allen omheen gaan staan en de lokale televisie kwam erbij.’

‘Ja, dit diergrafje is superbijzonder’, beaamt Arnoldussen. ‘Het was niet economisch om een gestorven kalf niet op te eten in die tijd. Eerst denk je dan aan een ziek dier. Maar die begraaf je niet twaalf meter voor de voordeur van het klooster.’

De hoofddocent denkt aan een mogelijk bouw- of verlatingsoffer, waarbij diergraven op verlaten erven werden achtergelaten. ‘Het zou best kunnen dat het katholicisme dat we hier zien niet zo canoniek is, maar dat er ruimte was voor allerlei aanvullende rituelen.’ Verder onderzoek in het lab moet meer uitwijzen.

Altaartje voor studenten

Noor van den Berg voelde zich de afgelopen maand ondergedompeld in het kloosterleven van toen. Ze heeft leren werken met een metaaldetector, technische tekeningen gemaakt en vondsten verwerkt. Sommige lessen vonden in de kerk en het kloostergebouw plaats. 'Ik denk toch altijd al na over levensbeschouwelijke dingen. Dit was een fijne plek om te zijn.'

Arnoldussen maakte de religieuze dimensie van de plek extra invoelbaar. 'Ieder jaar doe ik iets ludieks. Vorig jaar richtte ik een Mariagrot in, nu maakte ik een altaartje met een afbeelding van Sint Augustinus, de inspirator van de Kruisheren, een prentje van de nieuwe paus en een foto van mijzelf in een lekenbroederspij met een metaaldetector op de nek. Het is inmiddels het middelpunt geworden van allerlei offerandes.'

**Het door de hoofddocent ingerichte altaartje trekt veel bezoekers.
Sommigen laten er offerandes achter. - beeld: Stijn Arnoldussen**

'Ja,' giechelt Van den Berg. 'We hebben er allemaal wat neergelegd. Het is voor ons een grapje. Maar er komen hier veel bezoekers, onder andere groepen uit het asielzoekerscentrum, die het altaar heel serieus nemen. Er ligt nu bijvoorbeeld ook een bankbiljet met Arabische letters erop, ik denk dat dat van hen komt.'

Er zijn nog niet veel religieuze voorwerpen opgegraven. 'Het bijzondere van klooster Ter Apel is dat het gebouw er nog staat. Tijdens de Reformatie is het gebouw geruisloos overgegaan in protestantse handen, dat wil zeggen: De pastoor ging slapen als pastoor en werd wakker als dominee. Daarmee zijn geen devotionalia bij het slopen van het gebouw in de grond terechtgekomen, zoals op andere plekken.' Wel vond de hoofddocent sporen van pastorale taken, zoals zalfpotjes. 'Het staat nog op mijn wensenlijstje om nog eens een keer een leuk kruisje te vinden uit die tijd.'